

NOTA INFORMATIVĂ
la proiectul Legii privind modificarea și completarea Cărții I a Codului civil al Republicii
Moldova

Condițiile ce au impus elaborarea proiectului și finalitățile urmărite

Codul civil al Republicii Moldova este cel mai voluminos și detaliat act legislativ în materie de drept privat în Republica Moldova. Având putere de lege organică, el reglementează statutul persoanelor, proprietatea, obligațiile, moștenirea și dreptul internațional privat.

Prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 519 din 3 decembrie 2013 (cu modificările și completările ulterioare) a fost creat Grupul de lucru pentru modificarea și completarea Codului civil. Grupul de lucru, în comun cu Ministerul Justiției, a elaborat proiectul modificărilor și completărilor la Cartea 1, precum și altor acte legislative.

În acest scop, au fost studiate și s-au ținut cont de ultimele evoluții legislative pe plan internațional și european și în special:

a) Proiectul Cadrului Comun de Referință (*Draft Common Frame of Reference*) al Uniunii Europene, dezvoltat de mediul academic din Europa, publicat în 2008;

b) Codul civil german;

c) Codul civil francez, inclusiv modificările operate prin Ordonanța nr. 2016-131 din 10 februarie 2016 de reformare a dreptului contractelor, a regimului general și a probei obligațiilor (*Ordonnance n° 2016-131 du 10 février 2016 portant réforme du droit des contrats, du régime général et de la preuve des obligations*);

d) Codul civil al Italiei; al Olandei; legile de drept privat ale Estoniei; noile coduri civile ale Cehiei (2014), Ungariei (2014), al Argentinei (2015);

e) noul Cod civil al României în vigoare din 1 octombrie 2011;

f) Codul civil al Federației Ruse, cu modificările operate prin reforma pusă în aplicare între anii 2013 și 2015;

g) dreptul european – în special directivele în materie de drept privat și al protecției consumatorilor. De asemenea, s-a luat în cont Proiectul de Regulament al Parlamentului european și al Consiliului privind Legislația europeană comună în materie de vânzare (*Common European Sales Law Regulation - CESL*), care însă nu a fost adoptat la nivel de UE.

Scopul Proiectului este de a moderniza dreptul privat al Republicii Moldova, conform ultimelor tendințe europene și internaționale în materie, de a face legislația civilă mai exactă și mai previzibilă, de a reglementa mai bine drepturile personalității și limitele acestora, de a proteja mai bine valabilitatea contractelor, de a responsabiliza administratorii persoanelor juridice de drept privat etc.

Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

TITLUL I DISPOZIȚII COMUNE

CAPITOLUL I: LEGISLAȚIA CIVILĂ

Proiectul completează art. 1 al Codului cu principiul protecției vieții intime, private și de familie, cel al buneii-credințe, și al protecției consumatorului. După modelul numeroaselor coduri studiate și a Proiectului Cadrului Comun de Referință (DCFR), unele articole din Codul civil vor cuprinde norme speciale de protecție a consumatorului în domeniul de aplicare al articolului respectiv (în special, prin specificarea caracterului imperativ al dispozițiilor aceluși articol atunci când raportul juridic este unul de consumator – normă juridică unilateral imperativă). Această metodă – integrativă a dreptului de consumator în dreptul civil – consolidează legislația civilă și evită ca aceeași problemă juridică să fie reglementată în diferite acte legislative.

La art. 2 și 3 din Cod se precizează rolul respectării drepturilor omului și a tratatelor internaționale în raporturile civile. De asemenea, se codifică regulile clasice de conflict în timp între dispoziții legale (*legea mai nouă derogă de la legea mai veche*) sau de conflict între o dispoziție legală specială și generală (*lex specialis derogant generalis*). Legea privind actele legislative nr. 780 din 27 decembrie 2001 soluționează problema conflictului dintre un act legislativ general și a unui special. Soluția pare nesatisfăcătoare, fiindcă nu trebuie comparată natura actului legislativ, ci trebuie comparată natura unei norme juridice comparativ cu o altă normă juridică. Nu contează dacă această „altă normă juridică” se regăsește în același act legislativ sau într-un alt act legislativ. Evident, că această regulă nu afectează teoria ierarhiei actelor normative. Alin. (2) al art. 3 din Cod rămâne neafectat în sensul că orice contradicție dintre o normă a unei legi și o normă a unui act normativ subordonat legii se soluționează în favoarea normei din lege și asta chiar dacă norma din actul normativ subordonat legii are un domeniu de aplicare special.

Proiectul introduce principiul, recunoscut deja de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, de interpretare și aplicare a legii într-un mod uniform și cert (art. 3 alin.(6) din Cod în redacția Proiectului).

CAPITOLUL II: APARIȚIA DREPTURILOR ȘI OBLIGAȚIILOR CIVILE. EXERCITAREA ȘI APĂRAREA DREPTURILOR CIVILE

În scopul dezvoltării principiului bunei-credințe, care, în dreptul privat, îndeplinește numeroase funcții de completare a lacunelor legislative și de ordonare a comportamentului subiecților de drept civil, după modelul art. I. – 1:103 din Proiectul Cadrului Comun de Referință (DCFR), se definește buna-credință. De asemenea, se definește caracterul rezonabil pe baza modelului art. I. – 1:104 DCFR.

După modelul art. 7 Cod civil Quebec, art. 15 Cod civil al României și art. 10 Cod civil al Federației Ruse se definește și reglementează abuzul de drept, adică exercitarea unui drept subiectiv exclusiv cu intenția de a cauza altei persoane un prejudiciu sau a-i dăuna în alt mod.

Proiectul de asemenea introduce principiul recunoscut în dreptul privat, *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*, adică interdicția invocării comportamentului propriu ilicit sau de rea-credință (art. 9⁴ din Cod conform Proiectului), care este legiferat de art. 1:4 alin.(2) și (3) Cod civil al Ungariei, art. 1 alin.(4) Cod civil al Federației Ruse, precum și §6 alin.(2) Cod civil al Cehiei.

Art. 14, care astăzi reglementează în general prejudiciul și componentele sale, este dezvoltat de Proiect, și se recunoaște expres divizarea prejudiciului în patrimonial și nepatrimonial (moral), inclusiv *prejudiciul biologic*, adică pierderea sau diminuarea unei capacități a corpului uman. La alin.(5) se precizează cazurile în care mărirea prejudiciului se determină nu conform daunei suferite de victimă, ci a profitului obținut de cel vinovat prin încălcarea drepturilor victimei (metodă cunoscută ca *disgorgement* în dreptul anglo-saxon). Urmând reticența sistemelor de drept continental, se prevede caracterul excepțional al unui asemenea mod de calcul al prejudiciului.

În scopul unei reglementări mai precise și uniforme a cazurilor de răspundere, în noul art. 14¹ din Cod în redacția Proiectului sunt definite formele vinovăției, pe baza definițiilor cuprinse în art. 17 și 18 din Codul penal al Republicii Moldova și definiția „culpei grave” din DCFR.

Pentru a evita paralelismele legislative, art. 16 (privind apărarea onoarei, demnității, și reputației profesionale, precum și a vieții private) este reformulat ca normă de trimitere la legea specială, adică, la moment, Legea cu privire la libertatea de exprimare, nr. 64 din 23 aprilie 2010.

Având în vedere că în raporturile juridice civile notificările joacă un rol decisiv, fie atunci când se comunică un act juridic (se înaintează o pretenție, se face o ofertă de a contracta sau se face o notificare de rezoluțiune a raportului contractual) sau a unei informații într-un scop juridic (se oferă anumite informații consumatorului), Proiectul introduce noul art. 16¹ în Codul civil, pe baza modelului art. I. – 1:109 DCFR. Se recunoaște că notificarea poate fi făcută prin orice mijloace adecvate circumstanțelor

dacă legea sau actul juridic nu impune o anumită cerință de formă. Pentru protecția consumatorilor se prevede că orice clauză contrară dispozițiilor prezentului articol în detrimentul consumatorului este nulă.

TITLUL II: PERSOANELE

CAPITOLUL I: PERSOANA FIZICĂ

Dispozițiile privind persoana fizică au fost modificate și completate esențial în partea în care ține de tutela și curatela asupra minorilor, precum și asupra măsurilor de ocrotire juridică a persoanelor fizice adulte. Acele dispoziții au fost incluse într-un proiect de lege separat aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 782 din 22 iunie 2016 și care este în curs de examinare în Parlamentul Republicii Moldova. Unele modificări și completări operate de Proiectul de față au ca scop alinierea la noua terminologie introdusă de acel proiect de lege.

Domeniul de aplicare al art.26 din Codul civil este extins la activitatea profesională a persoanei fizice, nu doar la cea de întreprinzător.

Proiectul aduce importante precizări și completări la regimul juridic al domiciliului persoanei fizice. Se recunoaște rolul central pe care l-a căpătat conceptul de „reședință obișnuită” ca punct de localizare a persoanei fizice. Din acest motiv, conceptul de domiciliu a fost, în principiu, egalat cu cel de reședință obișnuită. Ultimul deja este folosit de mai multe tratate la care Republica Moldova este parte, și anume:

- Convenția de la Haga privind conflictele de legislație referitoare la forma dispozițiilor testamentare din 5 octombrie 1961;
- Convenția de la Haga privind recunoașterea divorțurilor și separărilor legale din 1 iunie 1970;
- Convenția de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii din 25 octombrie 1980;
- Convenție de la Haga asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale din 29 mai 1993.

Mai mult decât atât, Legea nr. 90 din 26.04.2012 cu privire la recensământul populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014, chiar definește conceptul de „reședință obișnuită” în scopurile recensământului.

Introducerea și explicarea acestei noțiuni are relevanță și pentru dispozițiile Cărtii 4 din Codul civil, care stabilește că locul deschiderii moștenirii este locul ultimei reședințe obișnuite a defunctului. Nu în ultimul rând, normele conflictuale ale Cărtii 5 urmează a fi modificate, și punctul de conexiune „domiciliul persoanei” schimbat prin „reședința obișnuită a persoanei”, în armonie cu normele conflictuale cuprinse în Regulamentele Bruxelles I și II ale UE, și tratatele internaționale, inclusiv cele arătate mai sus.

Criteriile de determinare a „reședinței obișnuite” se bazează pe pct. (23) din Preambulul la Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012. La fel, ele sunt consistente cu criteriile stabilite de Curtea de Justiție a Uniunii Europene prin hotărârea din 17 februarie 1977 în cauza nr. C-76/76, *Silvana di Paolo v Office national de l'emploi*.

În anumite cazuri poate fi dificil de stabilit reședința obișnuită a persoanei. Un astfel de caz poate apărea, în special, atunci când persoana a plecat din motive profesionale sau economice să trăiască și să lucreze într-un alt stat, uneori pentru o perioadă lungă, dar a menținut o legătură strânsă și stabilă cu statul de origine. Într-un astfel de caz, s-ar putea considera, în funcție de circumstanțele cazului, că persoana își are încă reședința obișnuită în statul său de origine în care s-a aflat centrul de interes al familiei sale și și-a desfășurat viața socială. Alte cazuri complexe pot apărea și atunci când persoana a trăit alternativ în mai multe state sau a călătorit dintr-un stat în altul fără a se fi stabilit permanent într-un anumit stat. În cazul în care persoana era cetățean al unuia dintre statele respective sau își avea toate bunurile principale în unul dintre acele state, cetățenia sa sau locul unde sunt situate bunurile sale ar putea constitui un factor

special în evaluarea de ansamblu a tuturor circumstanțelor de fapt (a se vedea pct. (24) din Preambulul la Regulamentul (UE) nr. 650/2012).

Conceptul de „reședință obișnuită” trebuie delimitat de fostul concept „reședință” prevăzut de Codul civil, care este doar o locuință temporară sau secundară. Pentru a evita confuziile, conceptul a fost redenumit „reședință temporară”.

La art. 30 alin.(3) din Codul civil se instituie regula că stabilirea sau schimbarea domiciliului nu operează decât atunci când cel care ocupă sau se mută într-un anumit loc a făcut-o cu intenția de a avea acolo locuința principală. Dovada intenției rezultă din declarațiile persoanei făcute la autoritățile competente să opereze stabilirea sau schimbarea domiciliului, iar în lipsa acestor declarații, din orice alte împrejurări de fapt. Soluțiile se bazează pe art. 89 alin.(2) și (3) Cod civil al României.

Noul art. 30¹ prevede că până la proba contrară domiciliul sau reședința temporară a persoanei fizice se prezumă că se află la locul menționat ca atare în buletinul de identitate sau, după caz, în alt act de identitate prevăzut de lege. Aceasta este așadar o prezumție simplă care poate fi răsturnată prin orice mijloc de probă.

. Art. 31¹ recunoaște conceptul de sediu profesional al persoanei fizice care desfășoară o activitate de întreprinzător sau profesională.

Pentru a oferi mai multă flexibilitate în raporturile contractuale, art. 31² din Cod în redacția Proiectului, partea unui act juridic poate să-și aleagă un domiciliu în vederea exercitării drepturilor sau a executării obligațiilor născute din acel act (domiciliul ales).

Secțiunea 2: Respectul datorat ființei umane și drepturilor ei inerente

Proiectul introduce o nouă Secțiune 2 dedicată respectului datorat ființei umane și drepturilor ei inerente.

Conform art. 31³ din Cod în redacția Proiectului, în condițiile legii, orice persoană fizică are dreptul la viață, la sănătate, la integritate fizică și psihică, la libera exprimare, la nume, la onorare, demnitate și reputație profesională, la propria imagine, la respectarea vieții intime, familiale și private, la protecția datelor cu caracter personal, la respectarea memoriei și corpului său după deces, precum și alte asemenea drepturi recunoscute de lege.

Următoarele articole 31⁴-31⁹ reglementează unele din aceste drepturi ale personalității. S-a decis că, având în vedere multitudinea de legi speciale care reglementează anumite drepturi ale personalității, ar trebui evitate paralelismele și excluse reglementări speciale în Cod care ar dubla acele legi speciale.

CAPITOLUL II: PERSOANA JURIDICĂ

Secțiunea 1 Dispoziții generale

Secțiunea a fost divizată în:

§ 1. Dispoziții comune (art. 55-68), aplicabile tuturor persoanelor juridice

§ 2. Dispoziții comune privind funcționarea persoanelor juridice de drept privat (art. 68¹-68¹⁹)

§ 3. Reorganizarea și lichidarea persoanei juridice (art. 69-105)

§ 1. Dispoziții comune (art. 55-68)

Completările Proiectului la art. 61 din Cod, se referă la mai multe tendințe legislative moderne:

- posibilitatea ca o persoană juridică să aibă mai mulți administratori (fapt admis expres de Legea privind societățile pe acțiuni și Legea privind societățile cu răspundere limitată). Alin.(5) introduce regula supletivă că fiecare administrator poate acționa de sine stătător, contrariul (că mai mulți sau toți administratorii trebuie să aprobe un act juridic al persoanei juridice) poate fi prevăzut în actul de constituire, dar este opozabil terților doar dacă în registrul de publicitate aferent acelei persoanei juridice s-a făcut o mențiune expresă în acest sens. Ultima cerință are ca scop de a scuti terții de sarcina de a verifica actul de constituire al persoanei juridice în privința acestui aspect;

- posibilitatea ca o persoană juridică să aibă ca administrator o altă persoană juridică. S-a statuat că persoană juridică cu scop lucrativ poate avea în calitate de administrator o altă persoană juridică. În privința persoane juridice cu scop nelucrativ, ele vor putea avea administrator o altă persoană juridică doar în cazurile expres prevăzute de lege. Regimul detaliat al administratorului persoană juridică este stabilit la art. 68¹⁵;
- în raporturile cu terții, persoana juridică este angajată prin actele juridice ale administratorului cu excepția cazului când actele astfel încheiate depășesc limitele împuternicirilor sale prevăzute de lege. Norma respectivă deja se regăsește în Legea privind societățile cu răspundere limitată și transpune art. 10(2) din Directiva 2009/101/EC;
- înregistrarea administratorului în registrul de publicitate prevăzut de lege face inopozabilă terților orice încălcare cu privire la desemnarea acestora. Norma respectivă deja se regăsește în art. 74 alin.(2) din Legea privind societățile cu răspundere limitată și transpune art. 9 din Directiva 2009/101/EC;

§ 2. Dispoziții comune privind funcționarea persoanelor juridice de drept privat (art. 68¹-68¹⁹)

Acest paragraf instituie un regim juridic unitar privind funcționarea tuturor persoanelor juridice de drept privat, în special privind obligațiile și răspunderea administratorului, administratorului aparent și administratorului de fapt.

Pe baza modelului oferit de art. 170-179 din Legea engleză privind companiile (2006) (*UK Companies Act*), Legea germană privind societățile pe acțiuni, Legea română a societăților nr. 31/1990, pct. 3.4 și 3.5 din Recomandarea Comisiei 2009/385/CE, sunt introduse câteva articole care instituie obligații ale administratorului persoanei juridice de drept privat:

Art. 68¹. Obligația de a respecta limitele împuternicirilor

Art. 68². Obligația de a urmări scopul persoanei juridice

Art. 68³. Obligația de a acționa cu competență și diligență

La acest articol se introduce principiul bine-cunoscut în legislațiile corporative dezvoltate (secțiunea 174 din Legea engleză privind companiile (2006); § 93 din Legea germană privind societățile pe acțiuni; art. 144/1 din Legea română a societăților) – *business judgment rule (regula privind buna judecată în luarea deciziilor de afaceri)*, potrivit căruia administratorul nu răspunde pentru fiecare decizie managerială care ulterior se adevărește a fi greșită, ci doar pentru deciziile manageriale despre care el știa sau trebuia să știe (ținând cont de o serie de criterii) că ar putea fi greșite.

Art. 68⁴. Obligația de a evita conflictul de interese

Art. 68⁵. Obligația de a nu accepta beneficii de la terți

Art. 68⁶. Obligația de a declara interesul într-un act juridic sau operațiune care se propune persoanei juridice

Art. 68⁷. Obligația de confidențialitate

Art. 68⁸. Derogări, limitări și excluderi de la obligațiile și răspunderea administratorului

Art. 68⁹. Condițiile acțiunii de tragere la răspundere a administratorului

Art. 68¹⁰. Răspunderea administratorului pentru fapta altora

Art. 68¹¹. Dreptul membrului de a înainta acțiunea pe cale oblică

Art. 68¹². Acțiunea directă față de administrator și/sau față de persoana juridică

Art. 68¹³. Administratorul de fapt și administratorul aparent

Art. 68¹⁴. Fostul administrator

Art. 68¹⁵. Administratorul persoană juridică

Art. 68¹⁶. Eliberarea din funcție a administratorului

Art. 68¹⁷. Renunțarea la calitatea de administrator, potrivit căruia administratorul care vrea să renunțe la calitatea de administrator trebuie să convoace ședința organului competent al persoanei juridice.

Art. 68¹⁸. Împuternicirile acordate de către organul suprem ori de supraveghere, care recunoaște faptul că organul suprem al persoanei juridice sau organul ei de supraveghere (consiliul) poate, prin hotărâre, împuternici un terț (cu sau fără drept de submandat) să acționeze din numele persoanei juridice pentru a pune în executare hotărârea acestui organ. În acest caz, terțul împuternicit deține împuterniciri fără a fi necesară acordarea de împuterniciri de către administrator.

O categorie specială de litigii este cea de anulare a hotărârilor organelor persoanei juridice, în special a hotărârilor consiliului sau adunării generale a membrilor (asociațiilor, acționarilor). Proiectul introduce art. 68¹⁹, modelat pe baza art. 181.3-181.5 al Codului civil al Federației Ruse, art. 2377 și 2379-bis Cod civil al Italiei, și art. 132 din Legea română a societăților nr. 31/1990. În special, s-au prevăzut temeiurile de nulitate absolută și relativă a hotărârilor, cercul de subiecte care pot înainta acțiunea în nulitate, mecanisme de protecție a drepturilor dobândite de terți, precum și s-a instituit un termen de prescripție extinctivă uniform de 6 luni al acțiunii în nulitate relativă, similar cu cel pentru nulitatea reorganizării prevăzut de Directiva 2011/35. La moment legislația națională prevede termene foarte diferite – 3 ani pentru anularea hotărârilor adunării generale a acționarilor unei SA, pe când în cazul anulării hotărârii adunării generale a asociațiilor unui SRL, legea specială prevede un termen de 3 luni. Termenul propus de 6 luni este suficient de lung pentru a permite membrilor, asociațiilor, acționarilor să constate încălcarea drepturilor și să pregătească și să depună acțiunea, dar este suficient de scurt pentru a oferi certitudine terților și persoanei juridice de drept privat privind consolidarea hotărârilor adoptate cu unele vicii care pot provoca nulitatea relativă a hotărârilor.

În fine art. 68²⁰ din Cod în redacția Proiectului introduce o definiție de uz general a persoanelor afiliate, bazată pe definiția din Legea privind piața de capital. O asemenea definiție este necesară pentru buna funcționare a unor dispoziții din prezentul §2, a articolelor privind acțiunea revocatorie (de contestare a actelor frauduloase ale debitorului încheiate în dauna creditorilor săi), precum și a dispozițiilor din Legea insolvenței, toate făcând referință la „persoana afiliate” ale unui anumit subiect.

§ 3. Reorganizarea și lichidarea persoanei juridice (art. 69-105)

Modificările și completările din acest §3 transpun anumite precizări din Directiva 2011/35 și Directiva 82/891/EEC privind reorganizarea persoanei juridice și nulitatea reorganizării.

O importantă modificare propusă de Proiect la art. 102-103² din Cod constă în ajustarea terminologiei „sucursală” și „filială” a persoanei juridice la terminologia folosită de Acordul de asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană din 27 iunie 2014 (art. 203 din acord), de legislația Uniunii Europene, de legislația României și a altor state a căror limbi oficiale sunt limbi romanice.

Pe scurt, Proiectul inversează termenii „sucursală” și „filială”. Astfel, sucursala va fi subdiviziunea persoanei juridice, dar care nu are personalitate juridică distinctă. Pe când filiala va fi o persoană juridică controlată de o altă persoană juridică.

S-a apreciat de asemenea că conceptul de „reprezentanță” este inutilă, întrucât noua reglementare șterge vechea distincție dintre „filială” și „reprezentanță”. Va rămâne în competența persoanei juridice să decidă volumul de activități care vor fi desfășurate de sucursala sa.

În continuare, se introduc prevederi privind sucursala persoanei juridice străine în Republica Moldova, iar potrivit art. 103 înainte ca o persoană juridică constituită într-un alt stat (persoana juridică

străină) să desfășoare din nume propriu activitate în Republica Moldova printr-o sucursală în sensul art. 102 alin.(1), ea trebuie să înregistreze sucursala în registrul de stat al persoanelor juridice al Republicii Moldova dacă legea nu prevede un alt registru de publicitate al Republicii Moldova. Art. 103¹ și 103² reglementează consecințele insolvenței sau lichidării persoanei juridice străine care are sucursală în Republica Moldova, precum și lichidarea și radierea sucursalei persoanei juridice din registrul de stat al Republicii Moldova. În această privință s-a folosit modelul de reglementare cuprins în Codul comercial al Estoniei.

Pentru evitarea contradicțiilor în legislație, urmează a fi abrogate sau reformulate ca normă de trimitere: 1) art. 19 din Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător, nr. 81-XV din 18 martie 2004; și 2) art. 21 din Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, nr. 845-XII din 3 ianuarie 1992.

Schimbarea astfel propusă va ușura desfășurarea afacerilor de către companiile străine în Moldova, acordându-le mai multă flexibilitate în alegerea formei de organizare: a) crearea unei societăți-ficte (opțiunea existentă actualmente) sau b) deschiderea unei sucursale fără personalitate juridică (opțiunea care nu există actualmente). La rândul său, aceasta va spori atractivitatea Republicii Moldova pentru investitorii străini.

Cadrul conex va propune ca dispozițiile tranzitorii aferente Proiectului de lege de punere în aplicare a Codului civil să stabilească un termen foarte lung (de 5 ani) de ajustare a statutelor persoanelor juridice și denumirilor filialelor la noua terminologie, inclusiv ajustarea să se facă treptat, pe măsură ce persoanele juridice adoptă noi statute sau operează alte modificări. Totodată, se va prevedea că, deși statutele nu s-au modificat, iar denumirea „filialelor” nu s-a schimbat în „sucursale”, regimul nou se va aplica cu efect imediat.

Secțiunea a 2-a: Societățile comerciale

Pentru a evita paralelismele cu legile speciale în materie, § 4. *Societatea cu răspundere limitată* și § 5. *Societatea pe acțiuni* au fost reduse și au fost introduse norme de trimitere la legislația specială. Între opțiunea de a reglementa regimul SRL și SA doar în Codul civil sau doar în legi speciale, s-a recurs la ultima opțiune, având în vedere evoluția deosebită a legislației aferente celor mai frecvent utilizate forme de desfășurare a activității de întreprinzător și pentru a evita modificarea excesivă pe viitor a Codului civil.

Se exclude Secțiunea a 4-a *Întreprinderile de stat și întreprinderile municipale* ca parte a unui proces amplu de abrogare în legislația specială, a acestor forme de organizare și reorganizarea ÎS și ÎM fie în instituții publice (având statul de persoană juridică de drept public, și nefiind, în principiu, reglementată de normele privind persoanele juridice din Codul civil) sau de societăți pe acțiuni sau societăți cu răspundere limitată. Avantajul formei de instituție publică este libertatea autorității publice fondatoare de a determina structura și regulile de funcționare a instituției, adaptând-o la necesitățile publice concrete pe care ea le satisface. Avantajul formei de SA sau SRL este reglementarea detaliată existentă privitoare la aceste societăți și jurisprudența bogată, care soluționează o multitudine de probleme juridice. Grupul de lucru de asemenea a considerat că este oportună reglementarea în detaliu a modului în care trebuie administrate societățile comerciale unde statul este unic asociat/acționar sau care sunt controlate de stat, ori chiar și cele în care statul are o cotă minoritară, după modelul Legii estoniene privind bunurile statului (*State Assets Act*), în vigoare din 1 ianuarie 2010.

Proiectul introduce Secțiunea a 4 *Grupul de persoane juridice*, care înlocuiește articolele anterioare 117-119 privind întreprinderile afiliate, dependente, dominante și concernul.

Potrivit noii Secțiuni, grupul cuprinde persoana juridică care exercită control și toate persoanele juridice controlate de ea (filiale). Sensul termenului „control” este definit în art. 68²⁰ alin.(3)-(6) din cod în redacția Proiectului. Dispozițiile impun întreprinderii-mamă obligația de dezvăluire a controlului,

stabilesc dreptul acesteia să dea instrucțiuni administratorului persoanei juridice controlate (filialei), dar și, în scopul protecției creditorilor, definește abuzul de control și stabilește răspunderea pentru aceasta.

Soluțiile Secțiunii preiau cele cuprinse în Capitolul 15 din Legea europeană model privind societățile (*The European Model Company Act - EMCA*), ediția 2015.

Secțiunea a 5-a: Organizațiile necomerciale

Proiectul propune o simplificare și corectare a secțiunii prin excluderea conceptului de instituție. Conceptul de instituție publică, de fapt, este o persoană juridică de drept public și este astfel mutat în Capitolul următor. În ce ține de instituția privată s-a apreciat că ea este o formă de organizare juridică care nu există în statele cu tradiție în Europa și că, în fond, ea dublează forma de organizare de fundație. Dispozițiile tranzitorii ale cadrului conex acestui proiect de lege vor dispune transformarea graduală a instituțiilor private în fundații (acordându-se un termen de 5 ani). Până la efectuarea acestei transformări, instituțiilor private li se vor aplica regimul juridic cu privire la fundații.

CAPITOLUL III: PARTICIPAREA REPUBLICII MOLDOVA ȘI A UNITĂȚILOR ADMINISTRATIV-TERRITORIALE LA RAPORTURILE REGLEMENTATE DE LEGISLAȚIA CIVILĂ

Domeniul de aplicare al Capitolului este extins și, prin urmare, Capitolul este redenumit în „*Participarea persoanelor juridice de drept public la raporturile reglementate de legislația civilă*”. Odată cu excluderea art. 184 și excluderea instituțiilor publice din categoria organizațiilor necomerciale de drept privat, Capitolul de față se completează cu un nou articol 194¹, care reglementează instituția publică ca și persoană juridică de drept public. Ea este definită ca o „persoană juridică de drept public care se constituie în baza unui act emis de autoritatea publică și este finanțată, integral sau parțial, de la bugetul acesteia din urmă.” Genurile de activitate ale instituției publice nu sunt limitate, pot fi atât publice, cât și private, lucrative sau nelucrative, astfel încât autoritatea publică care o constituie are o flexibilitate în determinarea regimului acesteia. Conform alin.(4), activitatea care, conform legii, este supusă licențierii va fi practică de instituția publică doar după obținerea licenței dacă legea nu prevede altfel. Așadar, de exemplu, conform Legii nr. 451/2001 doar instituțiile medico-sanitare private sunt supuse licențierii, nu și cele publice.

TITLUL III ACTUL JURIDIC ȘI REPREZENTAREA

CAPITOLUL II: CONDIȚIILE DE VALABILITATE ALE ACTULUI JURIDIC

În convergență cu noile tendințe de uniformizare a dreptului contractelor, s-a decis excluderea art. 207 din Cod, astfel încât *cauza* nu mai este o condiție de validitate de sine stătătoare a unui contract sau altui act juridic. Pe lângă argumentele privind caracterul imprevizibil și dificil de probat al acestei condiții, decisiv a fost și faptul că Codul civil francez, cel care a legiferat prima dată *cauza contractului*, a renunțat la ea în urma modificărilor operate prin Ordonanța nr. 2016-131 din 10 februarie 2016 de reformare a dreptului contractelor, a regimului general și a probei obligațiilor. Un număr foarte limitat de state europene mențin *cauza* în calitate de condiție de validitate a contractelor.

Seriozitatea și legalitatea intenției părților rămâne supusă verificării prin prisma art. 199, care cere consimțământul să fie „exprimat cu intenția de a produce efecte juridice”, cât și articolelor privind nulitatea actelor juridice care contravin dispozițiilor legale imperative, ordinii publice sau bunelor moravuri (a se vedea, art. 216 și 220 din Cod în redacția Proiectului).

Proiectul atrage o atenție sporită actelor juridice încheiate în formă electronică sau prin mijloace electronice. Astfel, art. 210¹ declară că actul juridic poartă formă electronică dacă el se cuprinde într-un document electronic care întrunește condițiile legii. Se au în vedere în principiu prevederile Legii privind semnătura electronică și documentul electronic, nr. 91 din 29 mai 2014.

Suplimentar, art. 210² recunoaște și actul juridic încheiat prin utilizarea mijloacelor electronice, care nu poartă semnătură digitală (cum ar fi un mesaj electronic ordinar sau un mesaj prin rețelele de socializare). În fine, art. 210³ introduce conceptul de „formă textuală a informației” și „suport durabil”, care este folosit de legislația specială atunci când stabilește în sarcina unui subiect obligația de a furniza informație altui subiect. În special, obligația profesionistului de a oferi informații precontractuale consumatorului pe un suport durabil. Definiția se bazează pe §126b din Codul civil german și Directiva 2011/83/EU.

După dezbateri îndelungate, s-a introdus art. 214 conform căruia, în cazurile expres prevăzute de lege, la cererea persoanei îndreptățite, instanța de judecată poate să pronunțe hotărâre judecătorească care, din data rămânerii definitive, ține loc de act juridic dacă debitorul refuză, fără justificare, să încheie actul juridic, iar toate celelalte condiții de validitate vor fi întrunite.

Un asemenea mijloc de apărare este necesar pentru reclamanții care au dreptul la încheierea unui contract (de exemplu, în temeiul unui antecontract sau a unei dispoziții legale care obligă un monopolist să încheie contractul cu un consumator), însă cealaltă parte refuză fără justificare încheierea contractului. Soluția dă eficiență principiului accesului liber la justiție, și, în special, la cel de executare eficace a unei hotărâri judecătorești atunci când se constată refuzul neîntemeiat de a încheia un contract. Or, este dificil sau chiar imposibil de a executa silit o hotărâre judecătorească care obligă părțile să semneze un contract, având în vedere libertățile fundamentale ale omului.

Jurisprudența națională până la moment este contrastantă, însă deja s-au evidențiat câteva cazuri în care instanțele au pronunțat hotărâri care țin loc de act juridic între părți. Având în vedere caracterul său excepțional, norma clarifică că un asemenea mijloc de apărare este disponibil creditorului doar în cazurile expres prevăzute de lege.

Articolele 202-205 (privind acordul tertului la încheierea unui act sau încheierea actului fără acordul proprietarului) au fost mutate și dezvoltate în noul Capitol IV „Eficiența actelor juridice”.

CAPITOLUL III: NULITATEA ACTULUI JURIDIC

Capitolul de față a fost reformat esențial, având în vedere deficiențele constatate în jurisprudența voluminoasă în cauzele în care se invocă nulitatea, fie pe cale de acțiune, fie pe cale de excepție procedurală. Grupul de lucru a recunoscut caracterul drastic al nulității, care poate duce la pierderea proprietății și la desființarea unor situații care demult s-au consumat.

Pornind de la modele oferite de Codul civil al României și Codul civil al Federației Ruse, în redacția Legii federale N 100-Φ3 din 7 mai 2013, s-a stabilit criteriul clar de delimitare între nulitatea absolută și nulitatea relativă, după cum urmează:

(1) *Actul juridic este nul dacă nulitatea sancționează încălcarea unei dispoziții legale prin care se ocrotește un interes general (nulitate absolută).*

(2) *Actul juridic este anulabil dacă nulitatea sancționează încălcarea unei dispoziții legale prin care se ocrotește un interes particular (nulitate relativă).*

Clarificarea trebuie coroborată cu abrogarea art. 220 alin.(1) din redacția actuală a Codului, din care rezulta o prezumție de nulitate absolută, fără a examina natura interesului protejat prin nulitate.

La alin. (3) se introduce prezumția de nulitate relativă, în cazul în care natura nulității nu este prevăzută expres și nici natura interesului ocrotit nu reiese în chip neîndoielnic (în aceleași sens art. 1252 Cod civil al României și art. 168 alin. (1) Cod civil al Federației Ruse).

De asemenea, se recunoaște dreptul părților de a constata nulitatea absolută sau de declara nulitatea relativă prin acordul părților, sigur că, doar atunci când există temei pentru o asemenea nulitate. Altfel, însuși acordul de constatare a nulității ar fi nul.

În scopul protecției consumatorilor, pornind de la Codul de consum al Italiei, s-a introdus conceptul de nulitate de protecție a consumatorului, care este o cauză de nulitate absolută, chiar dacă protejează un interes particular, al consumatorului. Totodată, o asemenea nulitate se va pronunța doar dacă și doar în măsura în care, ea avantajează consumatorul. În rest, contractul va trebui menținut.

Deosebit de importante sunt normele introduse prin redacția nouă a art. 219 privind efectele nulității actului juridic. Proiectul urmează dispozițiile tradiționale și statornicite privind caracterul retroactiv al nulității atât absolute cât și relative.

Alin. (3) reglementează efectele reale ale nulității, desființând titlul de proprietate al părții dobânditoare, însă sub rezerva aplicării regulilor uzucapiunii în folosul terților care au întrunit condițiile prevăzute de lege. Așadar, partea contractantă nu va putea invoca uzucapiunea pentru a se opune efectelor nulității actului la care este parte, ci doar subdobânditorii au o asemenea apărare.

În cazul dobândirii bunurilor imobile sau altor bunuri dreptul asupra cărora este supus înregistrării într-un registru de publicitate prevăzut de lege, alin.(6) clarifică preeminența regulilor privind acțiunea în rectificare.

Alin. (5) reglementează efectele obligaționale ale nulității, clarificând faptul că prestațiile executate și alte îmbogățiri se supun restituirii conform dispozițiilor legale privind îmbogățirea fără justă cauză. Așadar, instanțele de judecată nu se vor mai putea limita la principiul simplist *restitutio in integrum*, ci se va aplica regimul complex al îmbogățirii fără justă cauză.

În fine, art. 219 alin. (7) pune punct unei controverse doctrinare și jurisprudențiale dacă instanța de judecată poate sau nu poate pronunța din oficiu efectele nulității chiar dacă a constatat nulitatea absolută din oficiu. Răspunsul care se dă este negativ, întrucât părțile ar trebui, într-un proces contradictoriu, să prezinte probe privind îmbogățirea pe care a obținut-o în mod efectiv fiecare parte în rezultatul actului juridic nul. Or, dacă capătul de cerere privind restituirea nu s-a formulat, iar instanța nu a administrat probe în acest sens, pronunțarea din oficiu, cu exactitate a restituțiilor, este exclusă.

Articolul 219² din Cod în redacția Proiectului stabilește condițiile în care se poate cere repararea prejudiciului în caz de nulitate a actului juridic și este modelat pe baza art. II. – 1:106 și II. – 7:304 DCFR. Articolul 233¹ reglementează repararea prejudiciului cauzat în situația specială a viciului de consimțământ (art. II. – 7:214 DCFR).

Art. 220 în redacția Proiectului rezolvă o problemă frecventă apărută în practica notarială și în jurisprudență – dacă încălcarea unei norme imperative atrage nulitatea actului juridic atunci când norma imperativă nu prevede expres sancțiunea nulității. În acest sens, se folosește distincția identificată de doctrina contemporană între nulitatea expresă și nulitate virtuală:

(2) *Actul juridic sau clauza care contravin unei dispoziții legale imperative sunt nule sau anulabile dacă această sancțiune este prevăzută expres de dispoziția legală încălcată (nulitatea expresă).*

(3) *Actul juridic sau clauza care contravin unei dispoziții legale imperative ce nu prevede expres sancțiunea nulității sunt nule sau anulabile dacă această sancțiune trebuie aplicată pentru ca scopul dispoziției legale încălcate să fie atins (nulitatea virtuală).*

Astfel, în absența unei prevederi exprese a sancțiunii nulității în norma imperativă încălcată, cel ce invocă nulitatea va trebuie să demonstreze că nulitatea trebuie aplicată pentru ca scopul dispoziției legale încălcate să fie atins.

Per total soluțiile stabilite de Proiect favorizează valabilitatea actelor juridice și plasează nulitatea ca o sancțiune extremă și excepțională.

Art. 221 în redacția actuală, care reglementează actele juridice simulate și fictive, se exclude prin Proiect, și reglementarea acestor categorii de contracte se va include în noul Capitolul Efectele Contractelor din Cartea 3, cu un nou regim juridic după modelul Codului civil italian, românesc și DCFR, care prevăd inopozabilitatea acestor categorii de contracte și nu nulitatea lor.

Art. 226 în redacția actuală, se exclude din Proiect, iar materia actelor juridice încheiate cu depășirea împuternicirilor este reglementată detaliat la art. 241⁵ alin.(7) din Cod în redacția Proiectului. Or, asemenea acte juridice nu ar trebui să fie sancționate prin nulitate, ci prin ineficiență, în concepția Proiectului. Din aceleași motive se exclude art. 231.

Art. 227, care reglementează nulitatea actului juridic pentru eroare, a fost revizuit în scopul restrângerii cazurilor în care eroarea poate fi o cauză de nulitate, soluțiile bazându-se pe art. 1207 Cod civil al României și art. II. – 7:202 DCFR. După îndelungate deliberări, Grupul de lucru a ales să mențină poziția actualului Cod că eroarea de drept nu constituie o eroare care poate fi o cauză de nulitate. Totuși, partea afectată de o eroare de drept va putea invoca nulitatea în condițiile restrictive introduse de alin.(3):

eroarea care privește simplele motive ale actului juridic nu este considerabilă, cu excepția cazului în care prin voința părților asemenea motive au fost considerate hotărâtoare.

În premieră, după modelul art. 1213 Cod civil al României și art. II. – 7:203 DCFR, la art. 227¹ din Cod în redacția Proiectului se prevede posibilitatea adaptării actului juridic în caz de eroare în loc de anulare, și anume: *dacă o parte este îndreptățită să invoce anulabilitatea actului juridic pentru eroare, dar cealaltă parte declară că dorește să execute ori execută actul juridic așa cum acesta fusese înțeles de partea îndreptățită să invoce anulabilitatea, actul juridic se consideră că a fost încheiat așa cum l-a înțeles această din urmă parte.*

CAPITOLUL IV: ACTELE JURIDICE ÎNCHEIATE SUB CONDIȚIE

Domeniul de aplicare al Capitolului este extins și, prin urmare, Capitolul este redenumit în „Eficiența actelor juridice” și divizat în 2 Secțiuni:

Secțiunea 1-a: Condiția

Secțiunea revizuieste regimul condiției suspensive sau rezolutorii care pot fi stipulate într-un act juridic. Este corectată abordarea reglementării actuale: nu actul juridic este sub condiție, ci efectele sale sunt condiționate (total sau parțial). Pot fi condiționate atât efectele obligaționale, de exemplu un drept sau o obligație apar doar la realizarea condiției suspensive, cât și efectele reale ale actului juridic, de exemplu, trecerea dreptului de proprietate la cumpărător ar putea fi supusă condiției suspensive de plată integrală a prețului (rezerva proprietății).

Art. 239 și 240 din Cod sunt expuse în redacție nouă pentru a reglementa detaliat efectele realizării condiției suspensive și rezolutorii și în special de a preciza situația drepturilor reale dobândite în temeiul actului juridic și a proteja terții care erau de bună-credință față de existența unor asemenea condiții (art. III. – 1:106 DCFR).

După noua tendință prevăzută de art. VIII. – 2:203 DCFR, la art. 240¹ se prevede că condiția rezolutorie doar excepțional are caracter retroactiv, însă ca regulă are efect prospectiv (pentru viitor). O asemenea soluție, de asemenea, protejează mai bine terții de jocul retroactivității.

Secțiunea 2-a: Actul juridic ineficient

Conceptul de act juridic ineficient este folosit în mai multe sisteme de drept dezvoltate pentru a indica situația juridică a unui act care, deși nu este nul (nu este ilegal în vreo privință), este lipsit de un element constitutiv (de regulă, de consimțământul unei persoane anume) pentru a produce efecte juridice. În Germania conceptul este cunoscut ca *schwabende Unwirksamkeit*, în Italia *inefficacita*, DCFR folosește *ineffectiveness*, iar doctrina rusească vorbește despre *сделка чьи правовые последствия находится в состоянии подвешенности*.

Ceea ce aproprie ineficiența de nulitate absolută, este că, ambele fiind acțiuni în constatare, sunt imprescriptibile. Ceea ce aproprie ineficiența de nulitate relativă este că ambele pot fi remediate prin obținerea consimțământului persoanei corespunzătoare. Însă ineficiența nu poate fi egalată nici cu nulitatea absolută și nici cu cea relativă.

Art. 241² definește ineficiența, prevede că ea poate fi înlăturată, permite invocarea ei atât pe cale de acțiune cât și pe cale de excepție procedurală, iar instanța este obligată să o invoce din oficiu. Acțiunea în constatare a ineficienței actului juridic cât și excepția prin care se invocă ineficiența sunt imprescriptibile dacă legea nu prevede altfel.

Articolele ce urmează din această nouă secțiune reglementează principalele situații de ineficiență a actului juridic civil:

Articolul 241³, efectele actului juridic de dispoziție al celui neîndreptățit statuează principiul statornicit că nimeni nu poate transmite sau constitui mai multe drepturi decât are el însuși (*nemo ad*

alium transferre potest quam ipse habet; nemo dat quod non habet). Următoarele alineate reglementează situația, frecvent întâlnită, când un bun este vândut de un neproprietar, sau când un coproprietar vinde un bun fără consimțământul unanim al tuturor coproprietarilor sau când un neproprietar constituie drept de gaj sau ipotecă. Soluția de principiu este, că aceste contracte nu sunt nule, dar ele sunt ineficiente în partea transmiterii sau constituirii dreptului real respectiv. În rest însă, contractul obligă părțile și în special obligă transmitătorul sau constituitorului dreptului să răspunde față de dobânditor pentru evicțiune (viciul juridic al bunului transmis). Soluția se regăsește și astăzi în art. 205 din Codul civil, însă este în mare parte ignorată de jurisprudența națională. Soluția de asemenea este edictată de §185 Cod civil german, art. II. – 7:102 și VIII. – 2:102 DCFR; precum și art. 17 și 1683 Cod civil român.

Articolul 241⁴, exercitarea dreptului inexistent, reglementează ineficiența actului juridic unilateral prin care se exercită un drept pretins, dar în realitate inexistent. Aici se include declarația neîntemeiată de rezoluțiune a unui contract; cererea de demisie neîntemeiată (cu încălcarea condițiilor legale); notificarea de modificare unilaterală a unui contract (fără a avea în realitate acest drept); revocarea contractului de către consumator (fără a avea în realitate acest drept).

Articolul 241⁵, consimțământul terțului pentru încheierea actului juridic, reia articolele actuale 202 și 203 din Cod, dar suplimentar precizează că *consimțământul ulterior (ratificarea, confirmarea) pentru încheierea actului juridic, în lipsa unor dispoziții legale contrare exprese, are efect retroactiv, din momentul încheierii actului juridic.*

Domeniul de aplicare al acestui principiu este extins după cum urmează:

(6) *Dispozițiile prezentului articol se aplică în special consimțământului sub forma:*

- a) *încuviințării acordate de părinți, adoptatori, curator, tutore sau altui ocrotitor;*
- b) *autorizării acordate de consiliul de familie, autoritatea tutelară sau instanța de judecată;*
- c) *confirmării de către reprezentat în cazurile prevăzute la art. 249;*
- d) *ratificării actului juridic de dispoziție în cazurile prevăzute la art. 241³.*

(7) *Dispozițiile prezentului articol de asemenea se aplică în mod corespunzător aprobării acordate de organul competent al persoanei juridice actelor juridice încheiate din numele acesteia.*

Astfel, în cazul încheierii de către administratorul unei societăți comerciale a unui contract fără împuternicirile cuvenite, societatea nu va invoca nulitatea contractului, ci ineficiența sa, întrucât nu s-a obținut aprobarea din partea organului competent.

Articolul 241⁶, dreptul de revocare al celeilalte părți, modelat pe baza §1830-1831 din Codul civil german, oferă o soluție celeilalte părți a actului juridic dacă cel care a încheiat actul juridic fără consimțământul necesar al terțului, a declarat, cu rea-credință, că acel consimțământ a fost obținut. Soluția oferită este dreptul de a revoca actul juridic până când i se comunică consimțământul necesar. Norma precizează că regula de mai sus nu se aplică actului juridic de dispoziție al celui neîndreptățit, prevăzut la art. 241³. În acest ultim caz, soluția nu este revocarea, ci rezoluțiunea pentru neexecutare. Or, transmitătorul neîndreptățit și-a manifestat consimțământul și s-a obligat față de dobânditor să transmită dreptul de proprietate, doar că a avut loc o evicțiune, un viciu juridic.

În fine, un alt caz important de ineficiență este cazul actelor juridice sub condiție suspensivă (până la realizarea condiției) sau a actului juridic sub condiție rezolutorie (de la realizarea condiției). După cum s-a arătat, acestea sunt reglementate detaliat în Secțiunea 1 din Capitolul de față.

CAPITOLUL V: REPREZENTAREA ȘI PROCURA

După modelul art. II. – 6:106 și II. – 6:108 DCFR, art. 248¹ (*Reprezentantul care acționează din nume propriu*) precizează că în cazul în care reprezentantul, deși deține împuterniciri, încheie actul juridic din nume propriu sau acționează în alt mod în care nu indică terțului faptul că încheie actul din numele reprezentatului, actul juridic produce efecte juridice între reprezentant și terț. Soluția are ca scop protecția încrederii legitime a terțului.

Articolul 251 (Actul juridic încheiat cu sine (contrapartida)) a fost extins pentru a acoperi toate situațiile de conflict de interes din partea reprezentantului, conform modelului II. – 6:109 DCFR.

Noul art. 251¹ oferă soluții pentru situația în cazul în care reprezentatul a împuternicit mai mulți reprezentanți în privința aceluiași act juridic, și dispune că oricare dintre ei poate încheia actul de sine stătător dacă nu s-a stipulat altceva. Soluția corespunde cu cea existentă în art. 71 alin.(2) din Legea privind societățile cu răspundere limitată pentru cazul când societatea are mai mulți administratori.

Art. 252, 253, 254 și 225¹ se bazează pe modificările și completările operate la textele de lege similare cuprinse în art. 185, 185.1, 186 și 189 ale Codului civil al Federației Ruse în redacția Legii federale N 100-Φ3 din 7 mai 2013. Scopul modificărilor este de a răspunde necesităților circuitului civil, cum ar fi necesitatea, în operațiunile comerciale, a emiterii unei procuri irevocabile prin care creditorul va obține o garanție a unui anumit comportament din partea emitentului procurii. De asemenea, se exclude termenul limită de 3 ani al unei procuri (limitare care nu se regăsește în majoritatea codurilor civile studiate). Noua regulă este că procura este valabilă timp de 3 ani doar dacă în ea nu este specificat un alt termen (care poate fi și mai mare) sau o condiție extinctivă concretă până la care este valabilă procura (de exemplu, procura acordată în vederea participării la o anumită adunare generală a acționarilor).

Noul alin. (2) art. 256 și art. 256¹ creează cadrul legislativ primar pentru publicitatea procurilor autentice notariale și a revocării lor, inclusiv a celor neautentice, dacă revocarea este autentică, după modelul din art. 2033 Codul civil al României. Mediul de afaceri deja a chemat Ministerul Justiției să elaboreze un registru al procurilor. Dispozițiile tranzitorii ale cadrului conex, aferente acestui articol, vor prevedea că el intră în vigoare din data creării condițiilor tehnice pentru aplicarea sa.

TITLUL IV TERMENELE

CAPITOLUL II: PRESCRIPTIA EXTINGTIVĂ

Proiectul exclude din art. 268 (*Termenele speciale de prescripție extinctivă*) mai multe cazuri de termene speciale de prescripție de 6 luni. În primul rând, se exclude prescripția de 6 luni la încasarea penalității. O asemenea prescripție nu se regăsește în alte sisteme de drept (nici în Europa și nici în Federația Rusă), și ea creează probleme de distincție dintre penalitate și dobânda legală de întârziere. Or, modificările la Cartea 3-a vor clarifica faptul că creditorul poate opta între penalitate și dobândă legală de întârziere, dar nu le poate cumula decât în prezența unei clauze penale punitive.

Prescripțiile speciale de 6 luni de la lit. b), c) și d) din art. 268 și 269 au fost excluse fiindcă dubleză termenele de descoperire a viciilor sau prescripție speciale prevăzute în capitolele dedicate contractelor respective în Cartea 3-a. De exemplu, conform Directivei 1999/44/CE din 25 mai 1999 privind anumite aspecte ale vânzării de bunuri de consum și garanțiile conexe, art. 5(1) propoziția 2, termenul de descoperire a viciilor (de răspundere) în cazul viciului bunului vândut către consumator nu poate fi mai mic de 2 ani.

De asemenea, în privința art. 269, care reglementează viciile construcției, modificările și completările pentru Cartea 3-a vor prevedea nu un termen de prescripție, ci un termen de descoperire a viciilor (de răspundere) de 5 ani, ceea ce va oferi o protecție juridică mai bună proprietarilor de imobile.

Prin modificarea art. 270 Proiectul aduce instituția juridică a prescripției extinctivă în concordanță cu majoritatea sistemelor de drept studiate prin aceea că permite modificarea prin contract, în condiții foarte restrictive:

- a) a duratei termenelor de prescripție extinctivă,
- b) a cursului prescripției extinctive pe calea fixării începutului acesteia ori a modificării temeiurilor legale de suspendare sau de întrerupere a acesteia, după caz.

Însă, în orice caz, nu se permite scurtarea termenului prescripției cu mai puțin de 1 an și nici extinderea termenului prescripției peste 10 ani.

În așa fel, se reiterează că prescripția extinctivă nu protejează un interes de ordine publică, ci un interes privat, susceptibil de mai multă flexibilitate prin contracte liber negociate.

Completarea la art. 271 extinde cercul persoanelor ce pot invoca prescripția pentru a proteja patrimoniul debitorului lor sau pentru a-și apăra un interes legitim (în același sens prevede art. 2939 Cod civil al Italiei și art. 2514 Cod civil al României).

La art. 272 se aduc mai multe precizări privind momentul începerii curgerii prescripției:

- se înlătură contradicția dintre alin. (2) și (3) pentru ipoteza prescripției unei obligații fără termen. Soluția alin. (3) coincide cu cea din art. 3:307 Cod civil al Olandei și art. 200 alin. (2) Cod civil al Federației Ruse;
- alin. (5) este exclus, deoarece dublează aproape exact art. 233;
- alin. (6) este mutat și dezvoltat în noul articol 272²;
- alin. (7) și (8) este exclus, întrucât contravine noului regim al răspunderii pentru vicii din Capitolul Vânzarea-cumpărarea în Cartea 3-a;
- alin. (9), privind prestațiile succesive: Teza finală, privind prestațiile care alcătuiesc un tot unitar, a fost exclusă, întrucât ea nu corespunde cu III. – 7:203(2) DCFR, și este, în fond, nejustificată. De exemplu, dacă prețul a fost fracționat în mai multe rate, creditorul trebuie să se îngrijească și să ceară prețul pentru fiecare rată în termen și nu se poate spune că curge o singură prescripție pentru întregul preț;
- noul alin. (10) reglementează prescripția obligației de a nu face (bazat pe III. – 7:203(2) DCFR);
- noul alin. (11) reglementează prescripția dreptului la acțiune în restituirea îmbogățirii fără justă cauză și a acțiunii întemeiate pe gestiunea de afaceri fără mandat (bazat pe art. 3:309 Cod civil al Olandei). Derogarea de la regula generală a alin. (1) este că nu trebuie să existe o „încălcare”, adică creditorul să ceară restituirea, iar debitorul să refuze, ci termenul curge chiar din momentul îmbogățirii, cu condiția că se cunoștea și debitorul;
- alin. (12) edictează o derogare de la alin. (11) în ipoteza restituirii prestațiilor ca urmare a nulității actului juridic;
- alin. (14)-(15) reglementează prescripția unor drepturi speciale cum ar fi dreptul la rezoluțiunea sau revocarea contractului și executarea silită a efectelor unei declarații de rezoluțiune sau revocare, precum și dreptul la ajustarea contractului.

Noul art. 272¹ reglementează prescripția extinctivă în cazul dreptului de regres, statuând că ea expiră la data în care ar fi expirat prescripția dreptului la acțiune al creditorului inițial față de debitorul urmărit în regres. Norma se va aplica, de exemplu, regresului pe care îl are cel care s-a subrogat în drepturile creditorului chirografar: asiguratorul, fidejursorul, alt terț care a stins obligația.

Temeiurile de suspendare a curgerii termenului de prescripție extinctivă, prevăzute de art. 274 din Cod, sunt ajustate, după cum urmează:

- la lit. a), ca parte a revizuirii terminologice, și alinierii la terminologia DCFR și a Convenției de la Viena privind contractele de vânzare internațională de mărfuri din 1980, termenul „forță majoră” este înlocuit cu echivalentul funcțional „impediment în afara controlului creditorului și dacă lui nu i se putea cere în mod rezonabil să evite sau să depășească impedimentul ori consecințele sale” (art. III. – 7:303 DCFR);
- la lit. e) se exclude ipoteza „este suspendat actul normativ care reglementează raportul juridic litigios”, întrucât este desuetă și inaplicabilă. În schimb se introduce un temei nou de suspendare în materie succesorală: în cazul în care creditorul sau debitorul a decedat și nici unei persoane nu i s-a stabilit calitatea de moștenitor sau de persoană împuternicită să acționeze din numele masei succesoriale (a executorului testamentar care are împuterniciri de administrare, custodelui sau administratorului masei succesoriale desemnat de notarul public sau a administratorului insolvenței al masei succesoriale). Soluție similară se regăsește în art. 2533 Cod civil al României și art. III. – 7:306 DCFR;
- noile lit. g) și h) recunosc suspendarea în cazul în care creditorul și debitorul negociază cu privire la drept. Toate codificările moderne studiate prevăd negocierea ca temei de suspendare a cursului prescripției (art. 2532(6) Cod românesc, art. 202(3) Cod rusesc,

§203 Cod german, art. III.–7:302 DCFR). Asta se face, pe de o parte, pentru a încuraja părțile să soluționeze pe cale amiabilă litigiul dintre ele. Pe de altă parte, este un semn de rea-credință ca debitorul să negocieze soluționarea amiabilă ca pe urmă să rupă negocierile de îndată ce a expirat prescripția. La alin. (4) s-a specificat care se consideră momentul încetării negocierilor, pentru a evita incertitudinile instanței în constatarea momentului când suspendarea a încetat și cursul prescripției s-a reluat;

- noua lit. i) recunoaște suspendarea în cazul în care părțile se află, în condițiile legii, în proces de mediere cu privire la drept. Astfel se implementează art. 34 din Legea cu privire la mediere, nr. 137 din 3 iulie 2015.

Proiectul extinde aplicabilitatea art. 276 (suspendarea prescripției în cazul administrării bunurilor unei alte persoane) asupra acțiunii în justiție a persoanei juridice față de administratorul său de tragere la răspundere civilă (art. 3:321(1)(d) Cod civil din Olanda). Soluția este logică, întrucât, atâta timp cât vinovatul este administrator, alte organe ale persoanei juridice ar putea să nu cunoască încălcările comise de acesta, și doar un audit efectuat de noua administrație poate în definitiv determina posibilele încălcări care atrag răspunderea.

Proiectul, de asemenea, extinde cazurile de întrerupere a cursului prescripției extinctive conform art. 277, și anume cursul prescripției extinctive se întrerupe:

a) printr-un act voluntar de executare sau prin recunoașterea, în orice alt mod, expres sau tacit, a dreptului a cărui acțiune se prescrie, făcută de către cel în folosul căruia curge prescripția. Constituie acte de recunoaștere tacită executarea parțială a obligației, achitarea, în tot sau în parte, a dobânzilor sau penalităților, constituirea unei garanții, solicitarea unui termen de plată, declararea compensării și altele asemenea manifestări care să ateste în mod neîndoielnic existența dreptului celui împotriva căruia curge prescripția (sunt combinate exemplele din Codul civil român și art. 184 CESL);

b) prin înaintarea în modul stabilit a unei cereri de chemare în judecată, de arbitrare, a unei cereri de eliberare a ordonanței judecătorești, sau a unei alte cereri în organul jurisdicțional competent;

c) prin înaintarea în modul stabilit a unei cereri de admitere a creanței în cadrul procesului de insolvență, precum și a cererii de intervenție în cadrul procedurii de executare silită în curs pornite de alți creditori.

La art. 278 (cursul prescripției în cazul restituirii ori scoaterii cererii de pe rol sau anulării ordonanței) alin.(2) din Cod, Proiectul face precizarea importantă că dacă reclamantul, în termen de 6 luni de la data când a devenit irevocabilă încheierea de restituire a cererii, de scoatere a cererii de pe rol ori de anulare a ordonanței, depune o nouă cerere, prescripția este considerată întreruptă prin cererea precedentă, cu condiția însă ca noua cerere să fie admisă. Soluția se regăsește în art. 2539(2) Cod civil al României cu diferența că termenul e de 6 luni; art. 204 Cod civil al Federației Ruse în redacția Legii federale N 100-Φ3 din 7 mai 2013, cu diferența că se impune condiția suplimentară ca reclamantul să nu aibă culpă în survenirea incidentului procesual; art. III. – 7:302(2) DCFR).

Noul art. 279¹ (durata maximă a termenului de prescripție extintivă) introduce o noutate esențială în materie de prescripție, și anume că, în toate cazurile, termenul de prescripție extintivă nu poate depăși durata maximă de 10 ani de la data încălcării dreptului, iar în cazul acțiunilor cu privire la repararea prejudiciului patrimonial și moral cauzat prin deces sau vătămarea sănătății, 30 ani de la data încălcării dreptului.

Se face însă precizarea la alin. (4) că dispozițiile prezentului articol nu afectează:

a) drepturile la acțiune imprescriptibile;

b) termenele de prescripție extintivă stabilite de lege care depășesc 10 ani;

c) efectele întreruperii prescripției extinctive conform dispozițiilor legale.

Mai multe coduri moderne folosesc mecanismul datei maxime limită (*long stop date*) pentru a evita incertitudinea impusă de criteriul obiectiv de naștere a dreptului la acțiune „persoana trebuia să știe că” i-a fost încălcat dreptul. Reglementarea propusă se bazează pe art. III. – 7:307 DCFR și art. 200(2) Cod civil al Federației Ruse în redacția Legii federale N 100-Φ3 din 7 mai 2013.

La art. 280 lit. b) se precizează că sunt imprescriptibile extinctiv pretențiile clienților față de instituțiile financiare și alți prestatori de servicii de plată privind eliberarea mijloacelor înscrite în contul acestora sau a remiterilor de bani efectuate în folosul lor.

Art. 282 (efectele prescripției în cazul drepturilor garantate) restrânge excepția cuprinsă în acest articol și stabilește că prescrierea unui drept garantat prin gaj nu împiedică pe cel îndreptățit să ceară satisfacerea din bunul grevat că următoarele condiții sunt întrunite cumulativ:

a) creditorul gajist va putea urmări, în condițiile legii, doar bunul grevat, excluzându-se de la urmărirea restul patrimoniului debitorului ori debitorului gajist;

b) din produsul valorificării bunului grevat se poate satisface doar capitalul dreptului garantat și cheltuielile de executare, dar excluzându-se dobânzile, dobânzile de întârziere, inclusiv penalitățile, și alte accesorii;

c) nu au trecut mai mult de 2 ani de la data invocării față de creditor a expirării prescripției extinctive de către debitorul obligației garantate (în acest sens a se vedea art. 2504 Cod civil al României și art. IX. – 6:103 DCFR).

CAPITOLUL III: TERMENELE DE DECĂDERE

Titlul IV (Termenele) este completat cu un nou capitol dedicat termenelor de decădere, adică termenelor, stabilite prin lege sau prin voința părților, pentru exercitarea unui drept subiectiv sau încheierea unui act juridic (art. 283¹). Neexercitarea dreptului subiectiv înăuntrul termenului stabilit de decădere atrage stingerea lui (alin. (5). Actul unilateral care nu este încheiat și, dacă este supus comunicării, este recepționat de partea căruia el îi trebuie comunicat, înăuntrul termenului stabilit de decădere nu produce efecte juridice (alin.(6)).

Conținutul capitolului se bazează pe art. 2964-2969 din Codul civil al Italiei și art. 2545-2550 din Codul civil al României.

Se planifică, după publicarea tuturor modificărilor și completărilor la toate cărțile Codului civil, abilitarea Ministerului Justiției cu renumerotarea și republicarea codului.

Fundamentarea economico-financiară

Punerea în aplicare a dispozițiilor legale introduse prin Proiectul de lege nu implică cheltuieli din contul bugetului de stat, inclusiv pentru crearea registrului electronic al procurilor care la moment este în proces de testare.

Impactul proiectului

Proiectul va moderniza dreptul privat al Republicii Moldova, conform ultimelor tendințe europene și internaționale în materie, va face legislația civilă mai exactă și mai previzibilă, va reglementa mai bine drepturile personalității și limitele acestora, va proteja mai bine valabilitatea contractelor, va responsabiliza administratorii persoanelor juridice de drept privat.

Modul de incorporare a proiectului în sistemul actelor normative în vigoare.

Proiectul de lege modificări și completează esențial Codul civil – principalul act legislativ de drept privat al republicii. Așa cum rezultă din explicațiile de mai sus, unele legi speciale vor trebui ajustate pentru evitarea contradicțiilor cu Codul civil.

Avizarea și consultarea publică a proiectului

În scopul respectării prevederilor Legii nr.239 din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional, proiectul Lege a fost plasat pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md, la directoriul *Transparența decizională*, secțiunea *Proiecte de acte normative remise spre coordonare*.

Constatările expertizei anticorupție

Proiectul urmează să fie transmis CNA pentru efectuarea expertizei anticorupție.

Viceministru

Nicolae EȘANU